

DENİZE DOĞRU
ORHAN VELİ

Telgrafhane Yayınları
Genel Yayın: 122

Denize Doğru
Orhan Veli

1. Baskı: Mayıs 2022
ISBN: 978-625-7926-35-5

Yayın Yönetmeni
Taylan Özbay

Yayına Hazırlayan
Aydan Burcu Özdem

Kapak - Dizgi
Mehmet Coşkun

Yayın Hakları © Telgrafhane Yayınları, 2022
Sertifika No: 48157

Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz,
kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Baskı-Cilt
Bizim Büro Matbaa Dağıtım Bas. Yay. San. Tic Ltd. Şti.
Sertifika No: 42488

Telgrafhane Yayınları Basım Dağıtım Ltd. Şti.
Adakale Sk. No: 16/9 Kızılay Çankaya/ANKARA
Tel: 0(312) 433 03 58
www.telgrafhane.com.tr/bilgi@telgrafhane.com.tr

DENİZE DOĞRU

“Denizden uzak kaldıkça neler hatırlamadım denize ait...”

ORHAN VELİ

Yayına Hazırlayan:
Aydan Burcu Özdem

telgrāfhane
yayınları

İçindekiler

<i>Hoşgör Köftecisi</i>	13
<i>Kan</i>	16
<i>Baharın Ettikleri</i>	21
<i>Öğleden Sonra</i>	25
<i>İşsizlik</i>	31
<i>Şairane Bir Yazı:</i>	36
<i>Yazılarından</i>	43
<i>Halk Sanatkârının Kültürü</i>	44
<i>Kim Suçlu?</i>	48
<i>Sanat İçin Sanat</i>	52
<i>Toplumun Sanatı</i>	56
<i>Edebiyatta Tipler</i>	59
<i>Edebiyat</i>	61

ORHAN VELİ

Orhan Veli, arkadaşı Sami Onat'a gönderdiği bir mektupta, yaşamını şu sözlerle özetler:

*"1914'te doğdum. 1 yaşında kurbağadan korktum. 9 yaşında okumaya, 10 yaşında yazmaya merak saldım. 13'te Oktay Rifat'ı, 16'da Melih Cevdet'i tanıdım. 17 yaşında bara gittim. 18'de rakıya başladım. 19'dan sonra avarelik devrim başlar. 20 yaşından sonra da para kazanmasını ve sefalet çekmesini öğrendim. 25'te başımdan bir otomobil kazası geçti. Çok âşık oldum. Hiç evlenmedim, şimdi askerim."*¹

Bu yaşam özetini biraz açalım:

13 Nisan 1914, Pazartesi günü İstanbul'da, Beykoz'a bağlı Yalıköyü'nde, İshak Ağa yokuşundaki Çayır Sokağı'nda, 9 numaralı konakta doğar. Nüfustaki asıl adı ise Ahmet Orhan'dır. Babasının adı Mehmet Veli olduğundan, soyadı kanunundan önce "Orhan Veli" olarak tanınır. Annesi ise Fatma Nigâr Hanım'dır. Füzûzan Yolyapan ve Yazar Adnan Veli, kendisinden küçük kardeşleridir.

Çocukluğu, Beykoz, Beşiktaş ve Cihangir civarında geçer. 1921'de, Beşiktaş Akaretler İlkokulu'na yazılan Orhan Veli, bir yıl sonra Galatasaray Lisesi'nde yatılı olarak öğrenimine devam eder. 4. sınıfı tamamladıktan sonra ise, öğrenimini, annesiyle beraber gittikleri Ankara'da, Gazi İlkokulu'nda sürdürür. Ardından, Ankara Erkek Lisesi'ne yatılı olarak devam eder. Burada, Ahmet Hamdi Tanpınar, Rıfıkı Melûl Meriç, Yahya Sâim Ozanoğlu, Halil Vedat Fıratlı gibi tanınmış edebiyatçılardan dersler alır.

İlk şiir ve yazı denemelerini de lise yıllarında yayımlamaya başlayan Orhan Veli'nin edebiyata olan ilgi ve yeteneğini pekiştiren, "Garip" akımının doğuşuna zemin hazırlayan önemli bir ge-

1 *Varlık* dergisi, 1.1.1951

lişme ise, aynı yıllarda önce Oktay Rifat'la, ardından Melih Cevdet'le tanışmasıdır. Üç arkadaş, birbirlerine şiirler okur, dönemin edebi eserlerini inceler, sanat sorunları üzerinde fikir yürütürler. “*Sesimiz*” adlı bir dergi çıkarır, şiir ve denemelerini burada yayımlamaya başlarlar.

Liseden mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne kaydolar, fakat mezun olmadan 1936'da Ankara'ya döner, PTT Genel Müdürlüğü Telgraf İşleri Reisliği Milletlerarası Nizamlar Bürosu'nda memuriyet görevine başlar.

Aynı yıl, Yazar Nahit Sırrı'nın önerisiyle *Varlık* dergisinde “Oaristys”, “Ebabil”, “Eldorado”, “Düşüncelerimin Başucunda” şiirleri yayımlanır. Dergi, bununla ilgili olarak, şiirlerin başına şöyle bir açıklama ekler:

“*Varlık*'ın şiir kadrosu yeni ve kuvvetli genç imzalarla zenginleşmektedir. Aşağıda dört şiirini okuyacağınız Orhan Veli, şimdiye kadar yazılarını neşretmemiş olmasına rağmen olgun bir sanat sahibidir. Gelecek sayılarımız onun ve arkadaşları Oktay Rifat, Melih Cevdet, Mehmet Ali Sel'in¹ şiirimize getirdikleri yeni havayı daha iyi belirtecektir.”²

1936-1942 yılları arasında, *Varlık* dışında *Ses*, *Küllük*, *İnsan*, *Gençlik*, *İnkılapçı Gençlik* dergilerinde şiir ve yazıları yayımlanmaya devam eder.

1941'de, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le birlikte “*Garip*” adlı kitabı çıkarır. Kitap, büyük bir ilgi uyandırır, kısa sürede birçok övgü ve yerginin odağı haline gelir. Özellikle “Kitâbe-i Seng-i Mezar” adlı şiirinde yer alan “Yazık oldu Süleyman Efendi'ye” dizesi dillere düşer, Nurullah Ataç'ın deyimiyle vapurlara, tramvaylara, kahvehanelere kadar ulaşır.

Orhan Veli, 1941 yılında askere gider, terhis olduktan sonra ise 1945-1946 yılları arasında, Hasan Âli Yücel döneminde kurulan, Milli Eğitim Bakanlığı'nın Tercüme Bürosu'na girer. “Milli Eğitim Bakanlığı Dünya Edebiyatından Tercüme” dizisinde

1 Orhan Veli'nin mahlası.

2 Orhan Veli, *Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Eserleri*, Asım Bezirci, Evrensel Kültür Kitaplığı, Eylül 1995, s. 29

Fransızcadan çevirileri yayımlanır. 1942-1948 yılları arasında *Varlık*, *Ülkü*, *Aile*, *Demet*, *İşte*, *Hür*, *Zincirli Hürriyet*, *Ulus* dergilerinde şiir ve yazıları yayımlanmaya devam eder.

Hasan Âli Yücel'in ardından Reşat Şemsettin Sırrer'in bakanlık görevine gelmesiyle beraber, Milli Eğitim'de baskıcı bir hava hâkim olur ve bu sebeple Tercüme Bürosu'ndaki işinden ayrılır.¹

1 Ocak 1949'da Ankara'da *Yaprak* dergisini çıkarmaya başlar. Kardeşi Yazar Adnan Veli'nin aktardıklarına göre, derginin neredeyse bütün işlerini kendisi yürütür:

*"Derginin yazılarını kısmen kendi yazar, mürekkebini, kâğıdını kendi tedarik eder, mizanpaj, punto ve tashih işleriyle kendi uğraşır, dergiyi kendi dağıtır, parasını kendi toplar, abonesinin ambalajını kendi yapar, postaya kendi götürür verir."*²

10 Kasım 1950 gecesi Ankara'da talihsiz bir kaza geçirir. Karanlık bir sokakta yürürken belediyenin kazdırdığı bir çukura düşer, başından hafifçe yaralanır. İki gün sonra İstanbul'a gelir. 14 Kasım Salı günü bir arkadaşının evine konuk olur, burada fenalaşarak hastaneye kaldırılır. Alkol zehirlenmesi tanısıyla tedavi edilir, fakat adli tıp raporlarına göre asıl sebep beyin kanamasıdır. Orhan Veli, çukura düştüğünde başını çarpmış ve bu sırada beyin damarlarından biri çatlamıştır. Sonuç itibarıyla şairin beyin kanaması sonucunda vefat ettiği belirtilmiştir.³

Otuz altı yıllık kısacık ömrüne, edebiyatımıza bütünüyle yön veren, âdeta bir mihenk taşı olarak kabul edilen şiirleri dışında deneme, hikâye, makale ve çeviri alanlarında da birçok eser sığdırmış olan Orhan Veli'nin vefatı, ülkeyi derin bir hüznə boğar. 17 Kasım 1950'de Beyazıt Camii'nde kılınan cenaze namazı ardından, naaşı Rumelihisarı Mezarlığı'na defnedilir.

1 Bezirci, *a.g.e.*, s. 18

2 *Orhan Veli İçin*, Adnan Veli Kanık, Yeditepe Yayınları, 1953, s. 13

3 *Acı bir Ölüm Olayı*, Antoloji, Sönmez, Cemil ve Özdamar Necmettin, Sayı 1, 1981, s. 36

ESERLERİ

Şiirleri:

Garip, 1941

Vazgeçemediğim, 1945

Destan Gibi, 1946

Yenisi, 1947

Karşı, 1949

Nasreddin Hoca Hikâyeleri, 1949

Bütün Şiirleri, ilk baskı, Varlık Yayınları, 1951 (1949-1950 arasında yazıkları, vefatından sonra bir araya getirilmiştir.)

Nesirleri:

Nesir Yazılar, 1953

Edebiyat Dünyamız, Bütün Eserleri I, haz. Asım Bezirci, 1975

Bütün Yazıları, Can Yayınları, I, "Sanat ve Edebiyat Dünyamız", II, "Bindiğimiz Dal" (Derleyip Düzenleyen, Asım Bezirci, 1982)

Çeviri ve Derlemeleri:

Fransız Şiir Antolojisi, 1947

La Fontaine Masalları, 1948

Batıdan Şiirler, 1953

Bir Kapı Ya Açık Durmalı Ya Kapalı, 1943 (Alfred de Musset'nin bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Barberine, 1944 (Alfred de Musset'nin bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Scapin'in Dolapları, 1944 (Molière'in bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Sicilyalı Yahut Resimli Muhabbet, 1944 (Molière'in bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Tartuffe, 1944 (Molière'in bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Versailles Tuluatı, 1944 (Molière'in bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Turcaret, 1946 (Alain-Rene Lesage'den bir çeviridir.)

Saygılı Yosma, 1962 (Jean Paul Sartre'den bir çeviridir.)

Antigone, 1962 (Jean Anouilh'den bir çeviridir.)

Üç Hikâye, 1945 (Gogol'ün Üç Hikâye'sinin çevirisidir.)

Hamlet ve Venedikli Tacir, 1949 (Charles Lamb'in yazdığı bir hikâyenin çevirisidir.)

El Kapısında, 1994 (Turgenyev'in bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Öykü:

Hoşgör Köftecisi

Mektupları:

Şevket Rado'ya Mektuplar, 2002

Yalnız Seni Arıyorum, 2014

Hoşgör Köftecisi

Size bu yazımda üç masalı bir balıkçı meyhanesinde gördüğüm bir dünyadan bahsedeceğim.

İşiniz düşer, bilmediğiniz bir semtte kalırsınız. Yemek zamanı geçmiş, karnınız acıkmıştır. “Bir aşçı dükkânı bulsam da iki lokma bir şey yeSEM,” dersiniz. Dolaşırsınız, sağa bakarsınız, sola bakarsınız, yiyecek bir şey göremezsiniz. Dükkânların camekânları, musluklar, testereler, ip yumakları, kurşun borular, tahlisiye¹ simitleri cinsinden mallarla doludur. Dünyanın manasız bir dünya olduğuna hükmedeceğiniz gelir. Üzülmeyin. Bu manasız dünyanın hiç ummadığınız bir yerinde kapısından dört bir yana nefis kebab kokuları yayılan bir kebabçı dükkânı ile karşılaşmanız imkânsız değildir. İşte ben de o üç masalı balıkçı meyhanesini öyle bir yerde buldum. Daracık kapısından içeriye girerken aksi bir laf mı söylemişim nedir, ters bir müdahaleyle karşılandım. Bir ses, “Ne kafa tutuyorsun, otursana,” dedi. Üstelik bu sesin sahibi bir kadındı. Neye uğradığımı anlayamadım. Oturdum. Ayna mı, cam mı, ne olduğunu kestiremediğim bir müstatilde² tablası başında balık satan bir balıkçı görüyordum. Durmadan bağıyordu: “Liraya, buraya; liraya, buraya!”

Ağız hareketlerinin sonradan seslendirilmiş filmlerdekilere benzer bir hali vardı. Sanki bu ses o ağızdan çıkmıyordu. İlk yadığıdığım bu hale sonra o kadar alıştım ki, hani beş on dakika susacak olsa âdeta rahatsız oluyordum. Muntazam tiktakları-

1 Can kurtarma.

2 Dikdörtgen şeklinde.

na alıştığınız duvar saatiniz birdenbire duracak olsa nasıl olursunuz? Ona benzer bir şey.

Yanındaki masada üç kadın oturuyordu. Üçü de dükkânla akraba gibiydiler. Beni tam bir külhanbeyi edasıyla karşılayan kadın sordu:

“Ne içersiniz bayım? Bira mı, şarap mı?”

“Bir şey içmek mi lazım? Şarap olsun öyleyse...”

Dükkânın havasına enikonu¹ ısındığımı hissettiğim bir anda bu sevimli kadının ismini öğrenmek istedim:

“İsmim bana bile lazım değil, sen ne yapacaksın?” dedi.

Sonra yanındaki masada oturan kadınlara dönüp anlatmaya başladı:

“Kardeş, geldi kapıya dayandı. Çat çatı da var, pat patı da. Versek de alıp kaçıracak, vermesek de. Hani, ‘Ver de kurtul!’ demiş. Bizimki de o hesap! Verdik, kurtulduk.”

Neden bahsettiğini anlayamıyordum. Ama hoş bir hikâyeye benziyordu.

Orada üç dört saat kaldım. Ben dükkândan oldum ama dükkân benden olmadı. O güzel havanın tam manasıyla içine girebilmek için aynı yere tekrar tekrar gitmek icap etti. Aileden olmaya başladığımı ancak Muallâ Ablâyla “Fosforlu” şarkısını söyledikten, dükkân sahibi Etem Ağabey’le dertleştikten sonra anladım. Hatta o bile yetmedi. Dışarıda durmadan “Liraya, buraya!” diye bağırın balıkçının sesi, tahta masalar, dar peykeler,² çarpık iskemlelerle de akraba oldum. Takacı, motorcu, mavnacı³ arkadaşlarımla dertlerini öğrendim. Rizeli Musa Kaptan’ın, Ömer’in, Papo’nun hikâyelerini dinledim. O şarkılarda, o seslerde, o hikâyelerde büyük bir dünya vardı. O daracık dükkâna giderken kendimi seyahate, hem de büyük bir seyahate çıkan bir adam sanıyordum. Gemici, motorcu, takacı dostlarımla Giresun’dan fındık yüklüyor, Kefken açıklarında denize tutuluyor, Köstence’de Niko

1 İyiden iyiye, iyice.

2 Genellikle eski iş yerlerinde bulunan, duvara bitişik, alçak, tahta sedir.

3 Gemilere ve yakın kıyılara yük taşıyan, güvertesiz büyük tekneleri işleten kimse.